פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי

1

מ״ב פֵּרוּשִׁים שֶׁנִּתְגַּלּוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם

בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַת מִשְּׁנַת גָּלוּתוֹ, הִגִּיעַ בַּעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ לְיַעַר סָמוּךְ לְעִיר. וַיֵּשֶׁב לָנוּחַ עַל אֶבֶן אַחַת. תּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב נִתְחַדְּשׁוּ עַל יָדוֹ מ״ב הַפֵּרוּשִׁים לַפָּסוּק "אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ".

בְּהַגִּיעוֹ לָעִיר, וּכְדַרְכּוֹ הִסְתִּיר אֶת זֶהוּתוֹ, נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּאַחַד הָאוֹרְחִים אַרְחֵי פָּרְחֵי. אֶחָד מִנִּכְבַּדֵּי הַמָּקוֹם הִזְמִין אוֹתוֹ לִסְעֹד עַל שֻׁלְחָנוֹ. בְּתֹם סְעוּדַת הַשַּׁבָּת בַּאֲרִיכָה מְרוֹמֶמֶת הִזְמִין אוֹתוֹ הַמְּאָרֵחַ "בּוֹא וְנֵלְכָה לְשֻׁלְחָנוֹ שֶׁל הָרַב הַמְּקוֹמִי הַמָּרָא דְאַתְרָא, הַגָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְתוֹשְׁבֵי הָעִיר מַעֲרִיכִים אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר. שֶׁכֵּן הוּא מַשְׁמִיעַ דִּבְרֵי תּוֹרָה הַנֶּאֱמָרִים בִּמְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא".

הַמְּאָרֵחַ וְאוֹרְחוֹ הִתְיַשְּׁבוּ לַשֻּׁלְחָן וְהִקְשִׁיבוּ רַב קֶשֶׁב לְדִבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִשְׁמִיעַ הָרַב בִּמְסִבָּה קְדוֹשָׁה זוֹ, וְהֵן 14 הַפֵּרוּשִׁים הָרִאשׁוֹנִים עַל הַפָּסוּק אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, וְהוֹסִיף כִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נֶאֶמְרוּ בִּמְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא בְּשֵׁם רַבִּי חַיִּים בֶּן עֲטָר. הָאוֹרֵחַ בַּעַל אוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ שֶׁכָּאָמוּר הָיָה בֵּין הַמְּסֻבִּים לַשֻּׁלְחָן, הֵעִיר בַּעֲנָוְתָנוּתוֹ "חַיִּים בֶּן עֲטָר", וְהִשְׁמִיט אֶת הַתּוֹאַר "רַבִּי".

הַמְּסֻבִּים הִזְדַּעְזְעוּ לִשְׁמֹעַ הֶעָרָתוֹ, שֶׁכֵּן בַּיָּמִים הָהֵם כְּבָר נוֹדַע שְׁמוֹ בִּקְהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הֵגִיבוּ בְּצוּרָה נִמְרֶצֶת עַל הִתְנַהֲגוּתוֹ שֶׁל הָאוֹרֵחַ. בִּגְלַל כְּבוֹד הַשַּׁבָּת וּמִדַּת הַכְנָסַת הָאוֹרְחִים, הִסְתַּפְּקוּ בְּאַזְהָרָה לָאוֹרֵחַ לִהְיוֹת זָהִיר מְעַתָּה בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק בַּעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ. הַמְּסֻבִּים אַף בָּאוּ בְּטַעֲנוֹת נֶגֶד הַמְּאָרֵחַ עַל שֶׁהֵבִיא לְכָאן אָדָם שֶׁפָּגַע לֹא רַק בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל הָרַב מָרָא דְאַתְרָא אֶלָּא גַּם בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל בַּעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ.

2

בִּסְעוּדַת הַצָּהֳרַיִם שֶׁל הַשַּׁבָּת, הִמְשִׁיךְ הָרַב וְדָרַשׁ עוֹד 14 פֵּרוּשִׁים נוֹסָפִים עַל הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר לְעֵיל: אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ. וְחָזַר לְהוֹסִיף כִּי אַף פֵּרוּשִׁים אֵלּוּ נֶאֶמְרוּ בִּמְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא בְּשֵׁם רַבִּי חַיִּים בֶּן עֲטָר, וְשׁוּב הֵגִיב הָאוֹרֵחַ בְּבִטּוּל "חַיִּים בֶּן עֲטָר" וְהִשְׁמִיט אֶת הַתּוֹאַר רַבִּי. גַּם הַפַּעַם הִסְתַּפְּקוּ הַמְּסֻבִּים בְּאַזְהָרָה, בְּהוֹסִיפָם "אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא אִם כֵּן מַזְהִירִים" וְעָלָיו לְהִמָּנַע מִלִּפְגֹּעַ בְּאוֹתוֹ אִישׁ קָדוֹשׁ הַיּוֹשֵׁב בְּעִירוֹ וּמְצוּדָתוֹ פְּרוּשָׂה לְמֶרְחַקִּים וּלְמֶרְחֲבֵי תְּפוּצוֹת הַגּוֹלָה. כַּמּוּבָן שֶׁגַּם הַפַּעַם הֵעִירוּ לַמְּאָרֵחַ כִּי עָלָיו לִהְיוֹת זָהִיר יוֹתֵר וְלֹא לְהַכְנִיס בְּבֵיתוֹ אֲנָשִׁים כָּאֵלֶּה.

בַּסְּעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית "סְעוּדַת זְעֵיר אַנְפִּין" הִשְׁלִים הָרַב אֶת הַפֵּרוּשִׁים הַנּוֹסָפִים לַפָּסוּק הַנַּ״ל, 14 בְּמִסְפָּר, כְּדֵי לְהַשְׁלִים אֶת מ״ב הַפֵּרוּשִׁים לַפָּסוּק הַנַּ״ל. אַף הַפַּעַם נָהַג הָאוֹרֵחַ כְּמִנְהָגוֹ וְהֵגִיב בְּבִטּוּל תּוֹךְ הַשְׁמָטַת הַתֹּאַר "רַבִּי". אוּלָם הַפַּעַם, כֵּיוָן שֶׁזֶּה הָיָה כְּבָר בְּצֵאת הַשַּׁבָּת, הוּצָא הָאוֹרֵחַ וְנִכְלָא בַּחֲדַר הַקָּהָל, כְּדֵי לְהַטִּיל עָלָיו חֵרֶם כְּדִינוֹ שֶׁל הַמְּבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּפוֹגֵעַ בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן, הוּא בַּעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ.

קְהַל הַמְּסֻבִּים הִמְשִׁיךְ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּבִתְפִלַּת עַרְבִית.

לְפֶתַע נִשְׁמַע קוֹל סְעָרָה אַדִּיר, מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים, וְכָל הַסְּבִיבָה חָרְדָה כְּאִלּוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד לְהֵחָרֵב. הָרַב עָשָׂה שְׁאֵלַת חֲלוֹם וְהוֹדִיעוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהֱיוֹת וּבַעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ נִמְצָא תָּפוּס אֶצְלוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַבְדָּלָה, לָכֵן שַׂר הַגֵּיהִנֹּם הִרְעִישׁ אֶת הָעוֹלָם שֶׁאֵין יָכוֹל לִפְתֹּחַ שׁוּב הַגֵּיהִנֹּם. מִיָּד פָּתַח הָרַב הַחֶדֶר שֶׁחִרְרוֹ מִכִּלְאוֹ, וּפִיְּסוֹ וְכִבְּדוֹ. מִן הַשָּׁמַיִם הוֹדִיעוּ לְבַעַל "אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ "עִלְּבוֹנְךָ הַנּוֹכְחִי הִשְׁלִים אֶת שְׁנַת הַגָּלוּת" וְעַתָּה הִנְּךָ רַשַּׁאי לַחֲזֹר לְבֵיתְךָ וּלְהַמְשִׁיךְ בְּהַרְבָּצַת תּוֹרָה בְּעַל פֶּה וּבִכְתָב, לְהָאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ.

מתוך אור החיים הקד׳.

3 א. ערך עמל התורה

ג) **אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְגוֹ׳.** בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אָמְרוּ ז״ל יָכוֹל אֵלּוּ הַמִּצְוֹת כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאֶת מִצְוֹתַי וְגוֹ׳ הֲרֵי הַמִּצְוֹת אֲמוּרוֹת מָה אֲנִי מְקַיֵּם אִם בְּחֻקֹּתַי לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה ע״כ, וְטַעַם שֶׁקָּרָא הַכָּתוּב עֲמַל הַתּוֹרָה חֻקָּה, לְצַד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִצְוָה אֲפִלּוּ לִלְמֹד דְּבָרִים שֶׁלְּמָדָם פַּעֲמַיִם וְג׳ וְהֵם נְטוּעִים אֶצְלוֹ, כִּי חָפֵץ ה׳ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה חֻקָּה חָקַק וְתִמְצָא שֶׁאָמְרוּ ז״ל (קֹהֶלֶת רַבָּה פ״ג) כִּי לְטַעַם שֶׁיִּלְמַד הָאָדָם תּוֹרָה בְּחֵשֶׁק תָּמִיד גָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם לוֹמֵד וְשׁוֹכֵחַ, וְטַעַם אוֹמְרוֹ חֻקֹּתַי לְשׁוֹן רַבִּים, יִרְמֹז לְב׳ תּוֹרוֹת תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וּמָסֹרֶת הַתֵּבָה לְשׁוֹן יָחִיד שֶׁאֵין וא״ו בֵּין קו״ף לְתָי״ו, לוֹמַר כִּי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הִיא כְּלוּלָה בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְשָׁם בִּנְיָנָהּ. עוֹד רָמַז בְּאוֹמְרוֹ חֻקֹּתַי לְשׁוֹן רַבִּים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יְהוֹשֻׁעַ א׳ ח׳) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה, שֶׁצָּרִיךְ לִקְבֹּעַ עִתִּים בַּתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְהַמָּסֹרֶת לְשׁוֹן יָחִיד כִּי ב׳ הָעִתִּים הֵם כְּיוֹם אֶחָד:

עוֹד יִרְצֶה כִּי צָרִיךְ הָאָדָם בְּקִיּוּם מִצְוַת הַתּוֹרָה ב׳ דְּבָרִים, הָא׳ לִלְמֹד לְעַצְמוֹ, וְהַב׳ לְלַמֵּד לַאֲחֵרִים דִּכְתִיב (דְּבָרִים י״א) וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְשִׁנַּנְתָּם וְגוֹ׳, לָזֶה אָמַר חֻקֹּתַי לְשׁוֹן רַבִּים לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת כְּאוֹמְרוֹ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

וְטַעַם אוֹמְרוֹ לְשׁוֹן הֲלִיכָה לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ בַּהֲלִיכָתוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים ו׳) וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד וְגוֹ׳:

ג עוֹד יִרְצֶה עַל פִּי מַאֲמָרָם ז״ל (זֹהַר ח״ג ר״ב.) כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ ד׳ דְּרָכִים וְהֵם פְּשָׁט רֶמֶז דְּרוּשׁ סוֹד וּמֵאֵלּוּ נִפְרְדוּ ע׳ פָּנִים וְכָל אֹפֶן לְכַמָּה אָרְחִין וּשְׁבִילִין וּנְתִיבוֹת, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר חֻקֹּתַי לְשׁוֹן רַבִּים, תֵּלֵכוּ פֵּרוּשׁ בְּכָל אָרְחִין וּשְׁבִילִין יֵלֵךְ בָּהֶם בְּפֵרוּשׁ הַכְּתוּבִים וְלֹא יֹאמַר שֶׁאֵין בַּתּוֹרָה אֶלָּא פְּשָׁט הַמּוּבָן לַכֹּל:

ד עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ תֵּלֵכוּ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלֵי ג׳) בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ וְגוֹ׳, וְכָתַב רַמְבָּ״ם בְּפֶרֶק ג׳ מֵהִלְכוֹת יְסוֹדֵי הַתּוֹרָה (הִלְכוֹת דֵּעוֹת) וְז״ל יָשִׂים אֶל לִבּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה גּוּפוֹ שָׁלֵם וְחָזָק כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה וְכוּ׳ לָדַעַת אֶת ה׳, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבִין וְיִסְתַּכֵּל בַּחָכְמוֹת וְכוּ׳, נִמְצָא הַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ זֶה כָּל יָמָיו עוֹבֵד ה׳ ע״כ, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב כָּאן אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ בִּשְׁבִיל עֵסֶק הַתּוֹרָה תֵּלְכוּ בְּכָל דַּרְכְּכֶם בַּאֲכִילָה וְכוּ׳ בְּמִשְׁתֶּה בְּדִבּוּר וְכוּ׳ בְּכָל מַעֲשֵׂה הַמְסוּבָּב מֵהַטִּבְעִיּוֹת:

4 ב. לאו עם הארץ חסיד

ה עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (סַנְהֶדְרִין ל״ד) שֶׁהָרְשׁוּת נְתוּנָה לְלוֹמְדֵי תוֹרָה לְפָרֵשׁ בָּהּ וְלִדְרֹשׁ בְּכַמָּה אָרְחִין וּשְׁבִילִין וְתַלְמִיד וָתִיק יְחַדֵּשׁ בִּדְרָשַׁת הַכְּתוּבִים כַּאֲשֶׁר יוּכַל הַכָּתוּב שְׂאֵת כְּכָל אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ בְּתוֹרָתוֹ, וִיצַו ה׳ כָּאן בְּאוֹמְרוֹ אִם בְּחֻקֹּתַי שֶׁהִיא הַתּוֹרָה תֵּלֵכוּ בְּפַרְדֵּסָהּ תְּנַאי הוּא הַדָּבָר וְאֶת מִצְוֹתַי וְגוֹ׳, פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה, שֶׁלֹּא לְטַהֵר אֶת הַטָּמֵא וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם שֶׁלֹּא לְטַמֵּא אֶת הַטָּהוֹר, וְהוּא מַאֲמָרָם ז״ל (אָבוֹת פ״ג) הַמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

ו עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (אָבוֹת פ״ב) וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד פֵּרוּשׁ שֶׁאָסוּר לְעַם הָאָרֶץ לְהִתְנַהֵג בַּחֲסִידוּת שֶׁיַּעֲשֶׂה חֻמְרוֹת וּגְדָרִים כְּמִנְהַג הַחֲסִידִים, כִּי לִפְעָמִים יַעֲשֶׂה חֻמְרָא בְּדָבָר שֶׁהוּא אַדְרַבָּה עֲבֵרָן, כִּי יִמָּצֵא חָסִיד שֶׁיִּרְצֶה לִגְדֹּר עַצְמוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת עוֹנָה בַּיָּמִים הַמְקֻדָּשִׁים וְתִהְיֶה בְּעֵינָיו מִצְוָה גְּדוֹלָה לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּלֵיל כִּפּוּר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְנוּ שֶׁהָיָה מַעֲשֶׂה כֵּן וְכַדּוֹמֶה, לָזֶה צִוּוּ חַזַ״ל שֶׁאֵין לְעַם הָאָרֶץ לְהִתְנַהֵג בְּמִדַּת חֲסִידוּת, וְהוּא מַאֲמַר ה׳ כָּאן אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ שֶׁהוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה, אָז וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ פֵּרוּשׁ תַּעֲשׂוּ לָכֶם מִשְׁמֶרֶת כְּדֵי לְקַיְּמָם גְּדָרִים וּשְׁמִירוֹת וְלֹא זוּלַת זֶה:

וְהִנֵּה הַתּוֹרָה נִמְשְׁלָה לְאֵשׁ דִּכְתִיב (יִרְמְיָה כ״ג) הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וְדַע כִּי הַתּוֹרָה תְּסַגֵּל ג׳ מַעֲלוֹת טוֹבוֹת בְּנֶפֶשׁ אָדָם, הָא׳ מִבְּאֶמְצָעוּת עִסְקָהּ לִהְיוֹתָהּ אֵשׁ מְצָרֶפֶת הַנֶּפֶשׁ וּמְטַהֶרֶת אוֹתָהּ לְבַל תִּצְטָרֵךְ לָרֶדֶת שְׁאוֹל לְצָרְפָהּ, וְלָזֶה אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֵט בָּהֶם (חֲגִיגָה כ״ז.) כִּי אִשָּׁהּ גָּדוֹל מִכֹּחַ אֵשׁ גֵּיהִנֹּם וְאֵין תַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּהֶם שׁוֹלֵט אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְלָזֶה גֵּיהִנֹּם צוֹעֵק בְּהָרַע אֵין לִי חֵפֶץ בַּצַּדִּיקִים וְכוּ׳ (שמו״ר ד׳) שֶׁהֵם מַתִּישִׁים כֹּחָהּ וּמְכַבִּים אִשָּׁהּ, וְהַמַּעֲלָה הַב׳ שֶׁמְּאִירָה הָעֵינַיִם, כִּי יֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי צָרִיךְ אוֹר גָּדוֹל לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה, וְהָאָדוֹן בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָנוּ נָתַן לָנוּ הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת אוֹר דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי ו׳) וְתוֹרָה אוֹר, כְּדֵי שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָהּ יִגְדַּל כֹּחַ אוֹר עֵינֵינוּ, כִּי כְּפִי גֹּדֶל אוֹר שֶׁבָּעֵינַיִם כְּפִי הַמֻּשָּׂג בְּהַבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים, וּלְכֹל שֶׁלֹּא הֵאִירוּ בַּתּוֹרָה יִקְרָא לָהֶם נְבִיא ה׳ (יְשַׁעְיָה מ״ב) וְהָעִוְרִים הַבִּיטוּ לִרְאוֹת, וְהַמַּעֲלָה הַג׳ כִּי דִבְרֵי תוֹרָה מְשַׂמְּחֵי לֵב דִּכְתִיב (תְּהִלִּים י״ט) פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, וּכְתִיב (שָׁם ל״ג) [illegible] שמחה

5 ג. עבירה לא מכבה תורה

י עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ מַעֲלַת עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַה שֶּׁאֵין בְּעֵסֶק הַמִּצְוֹת, כִּי עֵסֶק הַמִּצְוֹת יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה אָדָם פּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה וְיִגְרֹם הַחֵטְא וְיָמִיר כְּבוֹדוֹ לְבַסּוֹף וְלֹא תִזָּכַרְנָה צִדְקָתוֹ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ, אֲבָל מִצְוַת עֵסֶק הַתּוֹרָה מַבְטִיחוֹ כִּי כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד, וְיֵלֵךְ עִמּוֹ צִדְקוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם (סוֹטָה כ״א.) כִּי עֲבֵרָה מְכַבָּה מִצְוָה וְאֵין עֲבֵרָה מְכַבָּה תּוֹרָה לְבַטֵּל זְכוּתָהּ שֶׁל תּוֹרָה וְיִזְכֶּה לָלֶכֶת בָּהּ בְּלֶכְתּוֹ לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְעַיֵּן מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת (י״ח ד׳) וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם:

יב עוֹד יִתְבָּאֵר עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים (אָבוֹת פ״ג) כָּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו וְכוּ׳ וְכָל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּים וְכוּ׳, וְהוּא מַה שֶּׁרָמַז הַכָּתוּב בְּאוֹמְרוֹ אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ שֶׁהוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה וּלְפִי עֵרֶךְ זֶה תִּהְיֶה שְׁמִירַת הַמִּצְוֹת וְקִיּוּמָן כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה חָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ סָמוּךְ לְמִצְוַת עֵסֶק הַתּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

יג עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (פֵּאָה פ״א) אֵלּוּ דְּבָרִים וְכוּ׳ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם, וְהוּא אוֹמְרוֹ אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ שֶׁהוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם גַּם כֵּן שֶׁשְּׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם:

יד אוֹ יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְעֵיל ז׳ ל״ז) זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה, וְדָרְשׁוּ ז״ל (מְנָחוֹת ק״י.) אָדָם עוֹסֵק בְּפָרָשַׁת עוֹלָה מַעֲלֶה עָלָיו כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה וְכוּ׳, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (הוֹשֵׁעַ י״ד) וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ, וְלֹא זֶה בִּלְבַד אֶלָּא כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁאֵינָהּ בְּפֶרֶק הֶשֵּׂג יָד כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד מִצְוָתָהּ בַּתּוֹרָה כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי וְגוֹ׳ אוֹתָם שֶׁאֵין מְצִיאוּת לַעֲשׂוֹתָם תִּשְׁמְרוּ פֵּרוּשׁ תִּהְיוּ מְחַכִּים אוֹתָם מָתַי יָבוֹאוּ לְיֶדְכֶם לַעֲשׂוֹתָם, מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ עֲשִׂיתֶם אוֹתָם גַּם כֵּן, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לוֹמַר לֹא שְׂכַר מַחֲשָׁבָה לְבַד אֲנִי נוֹתֵן, וַהֲגַם שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסָמוּךְ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם, יֵשׁ מִצְוֹת שֶׁמְּבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה בִּשְׁבִילָן כְּגוֹן מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת וְכַדּוֹמֶה, וְלִבְחִינָה זוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּלְמֹד מִצְוָתָהּ וְיִקּוּ לַעֲשׂוֹתָם:

6 ו. התורה שומרת את האדם תמיד

טו או יֹאמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם כֵּיוָן שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה יְמַלֵּא מְקוֹם הַמִּצְווֹת אִם כֵּן הֲרֵי הוּא פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְווֹת אֲשֶׁר תִּזְדַּמֵּן לְפָנָיו, תַּלְמוּד לוֹמַר אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ שֶׁהוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה, וְאֶת מִצְוֹתַי שֶׁהֵם לֹא תַעֲשֶׂה תִּשְׁמְרוּ, לֹא מִפְּנֵי זֶה תִּהְיוּ פְּטוּרִין מִקִּיּוּם מִצְווֹת אֶלָּא וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, וּמַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁהוּא שָׁקוּל הוּא פְּרָט לַמִּזְדַּמֵּן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם עַל יְדֵי הַזּוּלַת:

טז עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (בְּרָכוֹת י״ד.) שֶׁאָסוּר לְאָדָם לָשׂוּם לַדֶּרֶךְ פְּעָמָיו עַד שֶׁיַּקְדִּים דִּבְרֵי תּוֹרָה דִּכְתִיב (תְּהִלִּים פ״ה) צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לַדֶּרֶךְ וְגוֹ׳, וְצֵא וּלְמַד מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר (ח״א ס״ט) עַל הַהוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁמִּתְחַיְּבִים בְּנַפְשָׁם, וְהוּא מַאֲמַר ה׳ אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ פֵּרוּשׁ כְּשֶׁיֵּשׁ לִמּוּד תּוֹרָה, תֵּלֵכוּ אָז תֵּלֵךְ לָבֶטַח, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ עֵסֶק הַתּוֹרָה כֹּחוֹתֶיהָ מְלַוִּין אֶת הָאָדָם,

9 ג. מדרגות בבני ישראל

עוֹד אֶפְשָׁר שֶׁהַכָּתוּב יְדַבֵּר כְּנֶגֶד הַדְּרָגוֹת שֶׁיִּהְיוּ בִּכְלָלוּת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם ג׳ כִּתּוֹת, הָאֶחָד הֵם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הָעוֹמְדִים עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, וּכְנֶגֶד כַּת זוֹ אָמַר וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְגוֹ׳, כִּי הַכַּת הַצַּדִּיקִים צְרִיכִין לְדַקְדֵּק בְּמִצְווֹת ה׳ וּלְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, וְאִם יְזַלְזְלוּ אֲפִלּוּ בְּעָנָף קָטָן הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (יוֹמָא פ״ו.) וְז״ל הֵיכִי דָּמֵי חִלּוּל ה׳ כְּגוֹן אֲנָא דְּמַסְגִינָא ד׳ אַמּוֹת בְּלֹא צִיצִית וּתְפִילִין וּבְלֹא תּוֹרָה, וּכְנֶגְדָּם אָמַר הַכָּתוּב וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי פֵּרוּשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת כְּלָלוּתֵיהֶם וּפְרָטוּתֵיהֶם וְדִקְדּוּקֵיהֶם שֶׁחִסָּרוֹן מְעַט יֵחָשֵׁב לְזָדוֹן גָּדוֹל. וְיֵשׁ כַּת אַחֶרֶת שֶׁאֵינָם בְּנֵי תוֹרָה אֲבָל הֵם מַשְׂכִּלִים וְיוֹדְעִים הַכָּרַת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, כְּנֶגְדָּם אָמַר וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ כִּי לְאֵלּוּ יַעֲנִישׁ הַכָּתוּב אֲפִלּוּ עַל בִּטּוּל מִצְוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם טַעַם וְיֵחָשֵׁב לָהֶם לִזְדוֹנוֹת, אֲבָל עַל בִּטּוּל הַדִּקְדּוּקִים שֶׁנֶּעֱנָשִׁים עֲלֵיהֶם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַשִּׂיגֵם כְּמוֹ כֵן הָעֹנֶשׁ. וְיֵשׁ כַּת אַחֶרֶת שֶׁהֵם הַסְּכָלִים שֶׁבְּעַם יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא תַשִּׂיג יְדִיעָתָם לְהַכְרִיחַ קִיּוּם הַחֻקִּים שֶׁבַּתּוֹרָה, וּכְנֶגְדָּם אָמַר וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם, כִּי אֵלּוּ לֹא יֵעָנְשׁוּ עֹנֶשׁ גָּדוֹל הָאָמוּר כָּעִנְיָן אֶלָּא עַל בִּטּוּל הַמִּשְׁפָּטִים שֶׁהֵם מֻסְבָּרִים לְשֵׂכֶל אֱנוֹשׁ, אֲבָל עַל הַחֻקִּים וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַדִּקְדּוּקִים שֶׁיֵּעָנְשׁוּ עֲלֵיהֶם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל נִדּוֹנִים בָּהֶם כְּשׁוֹגְגִים וּכְשׁוֹטִים הָאֲנוּסִים שֶׁעָנְשָׁם קַל עַד מְאֹד:

לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת. כָּאן רָשַׁם ה׳ תְּנַאי שֶׁלֹּא יָבִיא כָּל הָעֹנֶשׁ הָאָמוּר אֶלָּא אִם עוֹדָם מַסְכִּימִים בְּדַעְתָּם לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הָרַע לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת וְגוֹ׳, אֲבָל אִם דַּעְתָּם לַחֲזֹר, אוֹ הֲגַם שֶׁאֵין דַּעְתָּם לַחֲזֹר אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן ב״ה יוֹדֵעַ שֶׁיַּחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה יַאֲרִיךְ ה׳ אַפּוֹ לָהֶם עַד שׁוּבָם אֵלָיו, וְלֹא יָבִיא עֲלֵיהֶם אֶת הָרָעָה הַכְּתוּבָה:

10

יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם. פֵּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים ע״ח) אֹהֶל שִׁכֵּן בָּאָדָם שֶׁעִקַּר מִשְׁכָּנוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא תּוֹךְ נִשְׁמוֹת עַם קְדוֹשׁוֹ, וְאוֹמְרוֹ וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי וְלֹא הִסְפִּיק אוֹמְרוֹ וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי, לְצַד שֶׁחָשַׁשׁ ה׳ כִּי יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל שֶׁדָּבָר זֶה שֶׁמַּבְטִיחָם ה׳ הוּא דָּבָר רָחוֹק

7 ה. התורה מעלה את האדם

כב עוֹד נִתְכַּוֵּן ה׳ לְהוֹדִיעַ הַפְלָגַת תּוֹעֶלֶת הַתּוֹרָה, כִּי הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה יִתְאַו תָּמִיד לָלֶכֶת לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, כִּי יִרְאֶה רֹב עֵרֶךְ תּוֹעֶלֶת הַמְסוֹבָב מִמֶּנָּה וְכִי הוּא לְמַעְלָה וְיִשְׁאַף הֲלוֹךְ לִפְנֵי ה׳ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים, וּלְדֶרֶךְ זֶה פֵּרַשְׁתִּי אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים מ״ט) אַךְ אֱלֹהִים יִפְדֶּה נַפְשִׁי מִיַּד שְׁאוֹל כִּי יִקָּחֵנִי סֶלָה פֵּרוּשׁ כְּשֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בָּטוּחַ שֶׁלֹּא יִרְאֶה שְׁאוֹל וְיִתְעַדֵּן בְּעֵדֶן ה׳ כָּזֶה יִשְׁאַף לְקַחְתּוֹ סֶלָה, וּכְאִלּוּ אָמַר סֶלָה כִּי יִקָּחֵנִי, וְעַיֵּן מִדְרַשׁ רַבּוֹת (יַלְקוּט פ׳ מַסְעֵי) בְּמַאֲמַר אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה כְּשֶׁעָלָה לְהֹר הָהָר לָמוּת שָׁם שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁאִלּוּ כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ הָיָה מְקַוֶּה שֶׁיֵּלֵךְ קֹדֶם, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב אִם בְּחֻקֹּתַי פֵּרוּשׁ שֶׁתַּעַמְלוּ בַּתּוֹרָה בְּאֶמְצָעוּת זֶה אַתֶּם מֵעַצְמְכֶם תַּחְפְּצוּ לָלֶכֶת לִטְעֹם טַעַם שֶׁאֵין עָרוֹךְ אֵלָיו:

11 ח. ה׳ שוכן בתוך נשמות ישראל

מֵהַשֵּׂכֶל שֶׁיָּדוּר דִּירַת קֶבַע רוּחָנִי בִּלְתִּי בַּעַל תַּכְלִית הָרוּחָנִיּוּת תּוֹךְ בְּנֵי אָדָם בַּעֲלֵי צוּרָה וָחֹמֶר וַהֲגַם כִּי יַבְטִיחַ ה׳ עֲשׂוֹת כֵּן זֶה יִהְיֶה לְצַד עֹצֶם הָאַהֲבָה יַהֲפֹךְ הַצּוּרָה, עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ הָרַשְׁבִּ״י (זֹהַר ח״ג רמ״א) בַּפָּסוּק בָּאתִי לְגַנִּי וְגוֹ׳ אָכַלְתִּי יַעְרִי וְגוֹ׳ שָׁתִיתִי יֵינִי וְגוֹ׳ מָשָׁל לְחָתָן וְכוּ׳ יְעַיֵּן שָׁם דְּבָרָיו וְהוּא דָּבָר הֶפֶךְ תְּכוּנַת הַהִשְׁתַּוּוּת וְדָבָר כָּזֶה לֹא יַתְמִיד כְּמַעֲשֵׂה נִסִּים וְאֵין מִבְטָח לְהַתְמָדַת הַדָּבָר וְתִגְעַל הָרוּחָנִיּוּת לַגַּשְׁמִיּוּת, לָזֶה אָמַר וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם כִּי יְכוֹנֵן ה׳ תְּכוּנַת נַפְשָׁם בְּסֵדֶר אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן ה׳ בְּתוֹכָם כְּדֶרֶךְ הַמִּתְקַבֵּל בִּתְכוּנַת הַנִּשְׁתַּוָּה, וְהוֹסִיף לוֹמַר וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם לוֹמַר שֶׁמִּלְּבַד שֶׁלֹּא יִגְעַל גַּם יִהְיֶה לוֹ נַחַת רוּחַ בְּהַשְׁרָאַת שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹךְ תּוֹכָם, וְהִיא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא תּוֹךְ תּוֹכָם, וּפֵרוּשׁ וְהִתְהַלַּכְתִּי הוּא טִיּוּל הֶעָרֵב, גַּם נִתְכַּוֵּן עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ ז״ל כִּי נִשְׁמוֹת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲצוּבוֹת מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהַרְחָקַת שְׁכִינָתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה לֹא יְסוֹבֵב פְּרֵדָתָהּ מִמְּקוֹרָהּ וַהֲרֵי הִיא דְּבוּקָה בְּחֶבֶל הַכֶּסֶף עַד מְקוֹם מַחְצָבָהּ וְדֶרֶךְ שָׁם יוֹרֵד אוֹר הַחַיִּים מִמָּקוֹר עֶלְיוֹן וּמְחַבֵּר נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה עִם מְקוֹרָהּ וְזֶה יְסוֹבֵב כִּי תַּכִּיר הַנֶּפֶשׁ בּוֹרְאָהּ וְתִתְאַוֶּה לַעֲבוֹדָתוֹ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְעַל יְדֵי חֵטְא הָאָדָם נִרְתַּק חֶבֶל הַכֶּסֶף וְלֹא יָאִיר אוֹר הַבָּא מִלְמַעְלָה תּוֹךְ הַנֶּפֶשׁ וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (יְשַׁעְיָה נ״ט) עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּילִם בֵּינֵכֶם בֵּין אֱלֹהֵיכֶם וְזֶה יְסוֹבֵב שֶׁיַּקּוּ הָאָדָם מִטַּעְמֵי הַתָּאוּב וְיֹאבַד חֶשְׁקוֹ בַּמַּשְׂכָּלוֹת הַנְּעִימִים וְהָעֲרֵבִים, וְהוּא מַאֲמַר ה׳ בְּאוֹמְרוֹ וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם זוֹ חֶבֶל הַכֶּסֶף הַמִּתְהַלֵּךְ מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ תּוֹךְ נֶפֶשׁ אָדָם וּבָזֶה וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים כִּי אִישׁ כָּזֶה יִבְחַר בְּקַבָּלַת עֹל אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְתִמְצָא שֶׁכָּל נֶפֶשׁ הַחוֹטֵאת בָּעוֹלָם אֵינָהּ פּוֹעֶלֶת הָרַע בִּתְחִלָּתָהּ עַד שֶׁתַּקְדִּים בְּחֵטְא קַל מִקַּלֵּי הַקַּלּוֹת, וּבַחֲטֹא הָאָדָם אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה יִמָּנַע מִמֶּנּוּ בְּחִינָה זוֹ שֶׁל הִתְקַשְּׁרוּתוֹ בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה וְצֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה נָבוֹת (מ״א כ״א) שֶׁעַל יְדֵי שֶׁאָמַר דְּבַר שֶׁקֶר הֲגַם שֶׁהָיָה לְתַכְלִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ אַף עַל פִּי כֵן ה׳ אָמַר אֵלָיו צֵא מִמְּחִצָּתִי (שַׁבָּת קמ״ט) וּכְשֶׁמִּשְׁתַּדֵּל הַיֵּצֶר עִם הָאָדָם בְּדִקְדּוּק קַל עַד שֶׁיַּבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין ה׳ אָז הוּא שֶׁיָּכוֹל לִשְׁלֹט בּוֹ לַחֲטֹא חֲטָאִים גְּדוֹלִים רח״ל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל עֲשׂוֹת קֹדֶם בעת דבקות האדם באור עליון:

8 [illegible]

לג עוֹד יִתְבָּאֵר הַפָּסוּק עַל כְּלָלוּת הַמִּצְווֹת עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לְצַד שֶׁיַּחְשֹׁב אָדָם כִּי עִקַּר הַמִּצְווֹת וְתוֹעַלְיוֹתָם אֵינוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ עִקָּרָן וְטַעֲמָן אֲבָל עֲשִׂיַּת מִצְוָה בְּלֹא יְדִיעַת טַעַם הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה וְתִמְצָא שֶׁכֵּן כָּתְבוּ בְּשֵׁם הָרַב הָאֲרִ״י ז״ל (לִקּוּטֵי תּוֹרָה פ׳ עֵקֶב) כִּי מַעֲשֶׂה בְּלֹא כַּוָּנַת הַדָּבָר הוּא כִּכְלִי רֵיק שֶׁהָעִקָּר הוּא הַמַּחְשָׁבָה, וְלָזֶה בָּא מַאֲמַר ה׳ כָּאן אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ פֵּרוּשׁ אִם הָאָדָם יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה בְּכַוָּנָה זוֹ לְצַד אֲשֶׁר חָקַק ה׳ ב״ה תּוֹעִיל לָהֶם כַּוָּנָה זוֹ כְּאִלּוּ קִיְּמוּ הַמִּצְווֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן ה׳ עֲשׂוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ בְּכִנּוּי אֶל הַמִּצְוָה שֶׁהוּא בְּכָל כַּוָּנוֹתֵיהֶם וְסוֹדוֹתֵיהֶם, וּלְצַד שֶׁיֹּאמַר אָדָם אִם כֵּן כֵּיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְקַבֵּל דָּבָר זֶה לְצַד הָרָצוֹן שֶׁבָּאָדָם הֲגַם שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אִם כֵּן גַּם כֵּן לֹא יַעֲשֶׂה דָּבָר וְיִתְרַצֶּה כְּדַעְתּוֹ עֲשׂוֹת וְיוֹעִיל הָרָצוֹן גַּם בְּהֶעְדֵּר הַמַּעֲשֶׂה, תַּלְמוּד לוֹמַר וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם תְּנַאי הוּא הַדָּבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ וַה׳ יִגְמֹר בַּעֲדוֹ:

12 ו. ביטול התורה גורם גלות

מג) וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב וְגוֹ׳ יַעַן וּבְיַעַן וְגוֹ׳. אוֹמְרוֹ יַעַן וּבְיַעַן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יִרְמְיָה ט׳) עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי וְאָמְרוּ ז״ל (ב״מ פ״ה:) דָּבָר זֶה נִשְׁאֲלָה וְכוּ׳ עַד שֶׁבָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּפֵרְשָׁהּ וַיֹּאמֶר ה׳ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי, פֵּרוּשׁ הַשְּׁאֵלָה הִיא שֶׁאִם יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ אֶרֶץ מַה חָטְאָה שֶׁאָבְדָה שֶׁהָיָה לוֹ לְבַעַל הַדִּין לִפָּרַע מֵהֶם וְלֹא תֶּחֱרַב הָאָרֶץ וְחָרְבָּתָהּ הִיא כִּיצִיאַת בָּנֶיהָ מִתּוֹכָהּ וְיָבוֹאוּ בָהּ עָרֵל וְטָמֵא שֶׁהוּא אָבְדַן הָאָרֶץ, וַיֹּאמֶר ה׳ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי, הֲרֵי שֶׁיְּצִיאַת יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא לְסִבַּת מְנִיעַת הַתּוֹרָה, כִּי לְצַד שֶׁאֵין תּוֹרָה אֵין חֵשֶׁק לָאָרֶץ בִּישִׁיבָתָם בָּהּ, וּמָצִינוּ עוֹד שֶׁאָמַר הַכָּתוּב לְמַעְלָה מִזֶּה אָז תִּרְצֶה וְגוֹ׳ וְתִרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ, הֲרֵי כִּי לְסִבַּת עֲוֹן הַשְּׁמִטָּה תֹּאבַד הָאָרֶץ מֵהֶם, מֵעַתָּה הֵם ב׳ טְעָמִים לִיצִיאַת יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה,

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי בַּמֶּה שֶּׁקָּדַם כִּי ה׳ נוֹתֵן טַעַם לְהַקְפָּדַת כָּל חֲכַם לֵב לָמָּה יִגְלֶה יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ וְלֹא שָׂם לוֹ שָׁם בְּאֶרֶץ עַצְמָהּ מִשְׁפַּט תֵּט אֲשׁוּרָם מִנִּי אֹרַח, עוֹד הוֹסִיף לוֹמַר אַף גַּם טַעַם זֶה, וְהוּא בְּאֶמְצָעוּת הֲבָאָתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְתֵעָזֵב הָאָרֶץ מֵהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְגוֹ׳ לְכַלֹּתָם, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ע״ט) כִּי ה׳ הִשְׁלִיךְ חֲמָתוֹ עַל עֵצִים וְעַל אֲבָנִים לְמַלֵּט עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִזְמוֹר לְאָסָף בָּאוּ גוֹיִם וְגוֹ׳ שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם לְעִיִּים וְגוֹ׳ שֶׁהָיָה מְזַמֵּר עַל הַדָּבָר, גַּם יְסוֹבֵב רַחֲמָיו וְתִכָּבֵשׁ מִדַּת הַדִּין כִּרְאוֹת עַם עֶלְיוֹן בְּנֵי מְלָכִים שְׁפֵלִים בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם, וְזֶה יְסוֹבֵב שִׁפְלָם שֶׁלֹּא תְכַלֶּה אוֹתָם מִדַּת הַדִּין, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַף גַּם זֹאת סִבָּה לַהֲבָאָתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם שֶׁבִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְגוֹ׳ לְכַלֹּתָם, וּלְצַד זֶה בָּחַרְתִּי בְּעֹנֶשׁ כָּזֶה:

לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם. בְּרִית זוֹ הִיא שֶׁלֹּא יַחֲלִיפֵם בְּאֻמָּה אַחֶרֶת שֶׁקִּיֵּם ה׳ כֵּן בְּמַאֲמָרוֹ לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְהוּא מַה שֶּׁגָּמַר אֹמֶר כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיהֶם פֵּרוּשׁ זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא אֱלֹהִים לְאֻמָּה אַחֶרֶת, גַּם מַאֲמָרוֹ בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה שֶׁיִּהְיוּ עַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים וּמַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וּמַאֲמַר ה׳ הוּא בִּמְקוֹם בְּרִית: